

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

METHODOLOGY FOR ASSESSING THE EFFICIENCY OF MECHANISMS OF STATE SUPPORT OF THE AGRICULTURAL SECTOR

У статті обґрунтовані складові методичного підходу до оцінки ефективності механізмів державної підтримки аграрного сектору. Визначено, що головною метою оцінки ефективності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору є формування і забезпечення умов для активізації виробничо-господарських, соціально-економічних процесів в аграрному виробництві. Цільовим результатом механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору мають бути економічні та соціальні ефекти розвитку аграрного сектору. Соціальний ефект є якісним показником, який відображає результати досягнуті у соціальній сфері – соціальний захист сільського населення та працівників суб'єктів аграрного виробництва, благоустрій сільських територій, розвиненість інфраструктури села тощо. Запропоновано структуру методичного підходу до оцінки ефективності інструментів механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору, в якій показано ієрархічний зв'язок між джерелами ресурсів, безпосередньо процесом фінансування та кінцевим результатом (соціально-економічним ефектом), який необхідно досягнути. Обґрунтовано, що оцінка ефективності механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору має інформувати як про абсолютну, так і відносну ефективність результативних показників, а також закласти основні умови для порівняльного та ретроспективного їх аналізу. Доведено, що підходи до покращення інструментів державної підтримки аграрного сектору повинні полягати у наступному: розглядаються можливі ризики і межа їх впливу, засоби їх ліквідації або попередження, визначаються властивості отримання кращих висновків та вектори їх досягнення. Будь-які функції зі сторони представників органів державної влади у напрямку розвитку механізмів державної підтримки аграрного сектору повинні ґрунтуватись на базі верховенства права, відповідати ієрархії підзвітності учасників механізму, досягнення зв'язку узгодженості фінансових інтересів між країною, суб'єктами аграрного сектору, інвесторами, партнерами й результативності ухвалених рішень.

Ключові слова: аграрний сектор, державна підтримка, розвиток, методика, інструменти.

The article substantiates the components of the methodical approach to assessing the effectiveness of state support mechanisms for the agrarian sector. It was determined that the main goal of evaluating the effectiveness of mechanisms of state support for the development of the agricultural sector is the formation and provision of conditions for the activation of production-economic, socio-economic processes in agricultural production. The target result of mechanisms of state support for the development of the agrarian sector should be the economic and social effects of the development of the agrarian sector. The social effect is a qualitative indicator that reflects the results achieved in the social sphere - social protection of the rural population and employees of agricultural production entities, improvement of rural areas, development of village infrastructure, etc. The structure of a methodical approach to the evaluation of the effectiveness of instruments of state support mechanisms for the development of the agrarian sector is proposed, which shows the hierarchical relationship between the sources of resources, the financing process itself, and the final result (socio-economic effect) that must be achieved. It is substantiated that the assessment of the effectiveness of mechanisms of state support for the development of the agricultural sector should inform both about the absolute and relative effectiveness of performance indicators, as well as lay the basic conditions for their comparative and retrospective analysis. It is proven that the approaches to improving the instruments of state support of the agricultural sector should be as follows: possible risks and the limit of their influence, means of their elimination or prevention are considered, properties of obtaining better conclusions and vectors of their achievement are determined. Any functions on the part of representatives of state authorities in the direction of the development of mechanisms of state support for the agrarian sector must be based on the rule of law, correspond to the hierarchy of accountability of the participants of the mechanism, and achieve a bond of coherence of financial interests between the country, subjects of the agrarian sector, investors, partners and effectiveness of the adopted decisions.

Keywords: agricultural sector, state support, development, methodology, tools.

УДК 351:338.432
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2021.24.28>

Ігнатенко В. В.
здобувач наукового ступеня
кандидата наук
Національний університет
цивільного захисту України

Постановка проблеми. Існуючий процес державного регулювання аграрного сектору має низький рівень стимулювання активізації розвитку аграрної політики та позбавлений інструментів щодо контролю за його якістю. Державні органи влади повинні побудувати сприятливі економічні передумови для функціонування представників аграрної галузі, добробуту сільського суспільства та соціального і економічного розвитку сільських угідь тощо. Тоді результатом аграрної політики держави буде зростаюча динаміка державної

підтримки розвитку аграрного сектору. Іншим головним аспектом державної підтримки розвитку аграрної галузі є забезпечення раціональності його державного регулювання. Для функціонування та розвитку дієвого процесу державної підтримки аграрного сектору необхідне точне методичне гарантування щодо оцінки якості його засобів з розв'язання поставлених стратегічних задач.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управлінські аспекти державної підтримки розвитку аграрного сектору розроблялися у працях:

В. Борщевського, Е. Маркової, О. Манойленка, А. Никифорова, В. Русана, П. Саблук, М.Скорик, А. Черепа, Л. Щуревич та ін.

Незважаючи на широкий спектр напрямів дослідження особливостей державної підтримки розвитку аграрного сектору, у працях зазначених учених практично не знайшли відображення питання результативності розвитку аграрного сектору в Україні.

Мета статті. Розробка науково-методичного підходу до оцінки ефективності механізмів державної підтримки аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинного законодавства, забезпечення ефективності засобів державної підтримки розвитку аграрного сектору зводиться тільки до моніторингу за цільовим використанням коштів бюджету. Тому побудова дієвого методичного гарантування до оцінки якості інструментів механізмів державної підтримки державної підтримки розвитку аграрного сектору є значно актуальним.

Головна ціль механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору полягає у гарантуванні його раціональності в умовах нестачі фінансових активів. У відповідному контексті визначається, який саме ефект (соціальний чи економічний) буде отримано в результаті використання фінансових інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Однак, однотайність відносно визначення результативності процесу державного регулювання аграрного сектору відсутня.

Узагальнюючи дослідження науковців [1-2], ми пропонуємо такий поділ критеріїв ефективності державної підтримки аграрної галузі (табл. 1).

У табл. 1 наведені критерії ефективності, котрі в переважаючій кількості є критеріями

максимізації, з'єднано у три класифікаційні групи це загальні оціночні та безпосередньо оціночні, опосередковані. Державна фінансова та кредитна програма державної підтримки розвитку аграрного сектору буде якісною тоді, коли динаміка сукупних критеріїв, крім окупності схеми (буде зменшуватися, бо являється оберненим до ступеня рентабельності), в кінець періоду реалізації, в порівнянні з початком, буде зростаючою. У зворотному випадку ефективність фінансових засобів держави буде нечіткою, що вимагатиме додаткового всеосяжного оцінювання.

У зв'язку з даними вони пропонують алгоритм оцінювання ефективності державної підтримки аграрного сектору (рис.1).

На першому етапі алгоритму, відображеному на рис.1, передбачається утворення комплексу величин з урахуванням намічених задач механізмів підтримки аграрного сектору, економічних й соціальних ефектів, які повинні бути отримані в результаті її виконання. Також пропонується зміна відібраних показників за рівнем важливості, так як при побудові інтегральної величини було використано спосіб зважування для обчислення внеску окремого показника в сукупному результаті. При цьому загальною величиною присвоювалося визначення коефіцієнта зважування $w_i = 1$, але специфічним – $w_i = 0,5$ [4].

На другому етапі оцінювання ефективності державної підтримки розвитку аграрного сектору здійснюється обчислення базових коефіцієнтів якості бюджетних видатків для окремого з відібраних величин та розрахунок оптимального значення з метою порівняння.

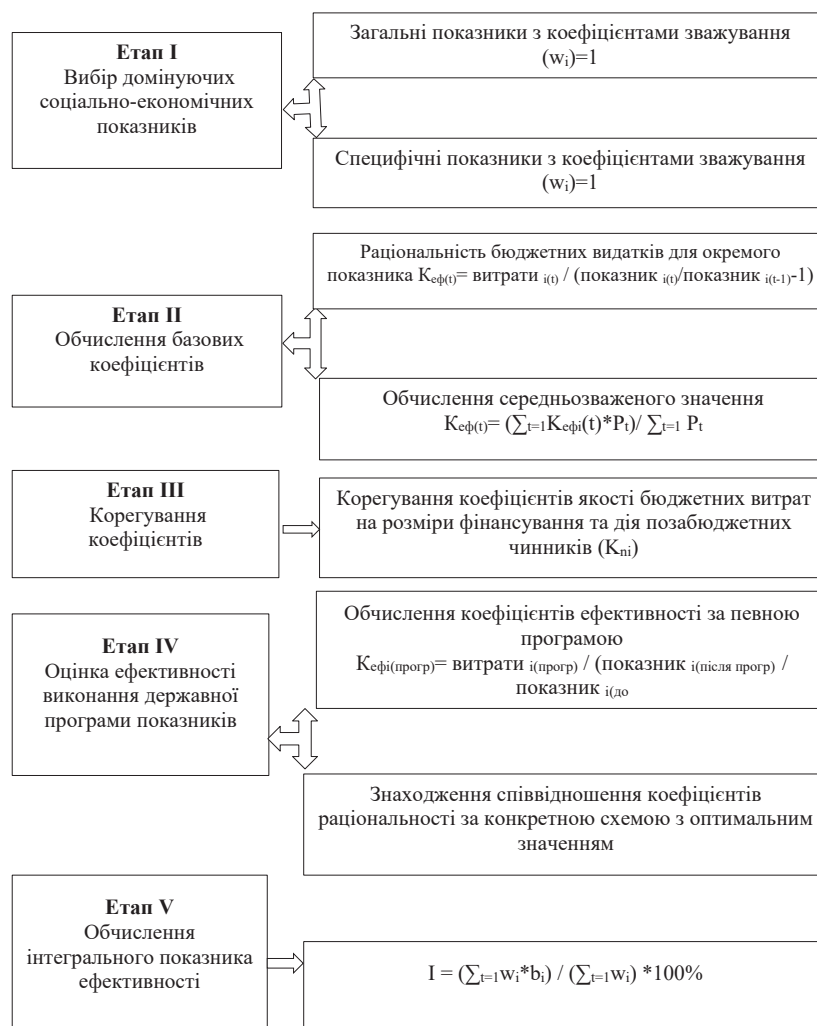
Третій етап прогнозує коригування коефіцієнтів ефективності державних економічних

Таблиця 1

Класифікація критеріїв ефективності державної підтримки розвитку аграрного сектору

Класифікація групи критеріїв	Базові оціночні	Опосередковані	Безпосередньо оціночні
Характеристика показників	- рівень прибутковості; - окупність фінансових програм держави	Відношення одержаної за рахунок виконання фінансових засобів валової продукції на одиницю певного базового показника	- величини приросту на одиницю, змінені на коефіцієнт фінансової підтримки (урожайності, доходності, продуктивності, прибутковості); - показники приросту на 1 грн фінансування держави (доходності, прибутку)
Вимір показників	Співвідношення прибутку і витрат	Коефіцієнт чи відсоток росту	Одержані результати в аграрній галузі (грн.) на 1 грн державного фінансування

*Джерело: побудовано автором на основі [2-3]

Рис. 1. Алгоритм оцінки ефективності державної підтримки розвитку аграрного сектору

*Джерело: побудовано автором на основі [3-5]

інструментів державної підтримки розвитку аграрної галузі на розміри фінансування та дію позабюджетних чинників. Четвертий етап являється підготовчим для обчислення інтегрального показника ефективності та прогнозує розрахунок співвідношення коефіцієнтів ефективності за певною схемою з оптимальним значенням та проведення бінарної оцінки (b_i) за висновками попереднього дослідження. Суть бінарного оцінювання полягає в тому, щоб розрахувати, чи програма є ефективною з стану конкретного показника (якщо b_i дорівнює 1), тоді на гривню додаткових витрат бюджету припадає еквівалентний ефект з точки зору розвитку тієї або іншої складової аграрного сектору; або ж дана програма являється неефективною (якщо b_i дорівнює 0) – на гривню додаткових витрат бюджету припадає менший за передбачуваний, ефект з точки зору розвитку тієї або іншої частки аграрної галузі економіки [5].

Заключний етап прогнозує формулювання загального підсумкового результату щодо ефективності державної підтримки розвитку аграрного сектору. Для цього пропонується визначити інтегральний показник раціональності державної підтримки розвитку аграрного сектору. Одержане значення дає числову оцінку ступеня ефективності схеми. Нині більшість держав зменшує кількість результативних показників реалізації державних фінансових програм з ціллю спрощення як схеми отримання необхідних даних, так і самого аналізу ефективності витрат; окремі взагалі відмовляються від ідеї поєднання кількісних і якісних величин результативності як засобу оцінки ефективності державних фінансових засобів державної підтримки розвитку аграрного сектору [6].

Таким чином, величини результативності фінансових інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору повинні відігра-

вати домінуючу роль у процесі ухвалення рішення відносно розподілу обмежених фінансових джерел. Оптимальність застосування наявних фінансових джерел означає найефективніший процес та вектор програмно-цільового забезпечення за рахунок найменшої можливої обсягу задіяних при цьому джерел.

Пошук оптимального набору величин результативності фінансових інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору, водночас з тенденцією до зменшення обсягу та спрощення змістового навантаження окремого показника веде до спроб замінити максимальну кількість розрізнених але і з'єднаних за відповідною ознакою величин єдиним інтегральним показником ефективності.

Головною ціллю оцінки ефективності державної підтримки аграрної галузі є утворення та забезпечення умов з метою активізації виробничо-господарських та соціально-економічних механізмів в аграрному секторі. Деякі новації при виконанні фінансових інструментів регулювання держави, передусім в оподаткуванні (активізація фіксованого сільськогосподарського податку, нульова відсоткова ставка ПДВ для певних суб'єктів аграрного сектору тощо), мали позитивні висновки, однак такі інструменти процесу фінансового державного регулювання аграрної галузі повинні бути постійними і перемінюватись у напрямку підтримки розвитку виробників аграрних товарів, а не стримувати їх професійну активність, що властиво ситуації сучасності. Водночас корегування змін елементів механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору можливе при стабільному моніторингу сучасного становища, що реалізується у внутрішньому й зовнішньому середовищі (виробництв та фінансовій системі).

Висновки. Отже, для покращення методичного підходу до оцінювання ефективності засобів державної підтримки розвитку аграрної галузі, нами було вивчено існуючі методичні шляхи до процесу оцінки раціональності

державної підтримки аграрного сектору та обґрунтовані особисті пропозиції. Водночас застосовано порівняльний аналіз до величин результативності схем державного фінансування, в межах якого відображено класифікацію критеріїв раціональності бюджетного фінансування. Запропоновано складову методичного підходу до оцінювання ефективності інструментів державної підтримки аграрного сектору, в якій відображено ієрархічний взаємозв'язок між потоками фінансових ресурсів, безпосередньо шляхом фінансування й кінцевим результатом (соціальним та економічним ефектом), який потрібно досягнути. Обґрунтовано, що оцінювання ефективності процесів державної підтримки повинна інформувати про абсолютну та відносну ефективність результативних величин, а також ухвалити основні умови для здійснення порівняльного й ретроспективного аналізу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шийка Ю.Б. Організаційно-економічні особливості державної підтримки аграрного сектору економіки. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. 2013. №1. С.329-336.
2. Гальчинський, А. Економічний розвиток: методологія оновленої парадигми. Економіка України. 2012. № 5. С. 4-17.
3. Власюк, О. С. Економіко-математичне моделювання процесів соціально-економічного розвитку України / О. С. Власюк. Київ: ДННУ «Акад. фін. Управління», 2011. 520 с.
4. Верзун А.А. Ефективність сільськогосподарського виробництва та її залежність від фіскальної політики держави: автореф. дис... канд. екон. наук : 08.07.02 / А.А. Верзун ; Житомир. держ. агроєколог. ун-т. Житомир, 2005. 20 с.
5. Щуревич Л. М. Інноваційні перспективи в розвитку аграрного сектору в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №10. С. 101-105.
6. Череп А. В. Управління інноваційними процесами на підприємстві: сучасні підходи та перспективи. Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць. 2014. № 4. С. 43-46.